

<https://helda.helsinki.fi>

---

pö Sirakin kirja : Pojanpojan kääntämä varhainen

Orpana, Jessi Anita

Suomen eksegeettinen seura
2018

---

pö Orpana , J A 2018 , Sirakin kirja : Pojanpojan kääntämä varhainen vi
julkaisussa A Aejmalaues , K Kujanpää & M Tucker (toim) , Sisälle Septuagintaan . Suomen
Eksegeettisen Seuran Julkaisuja , Nro 116 , Suomen eksegeettinen seura , Helsinki , Sivut
192-201 .

<http://hdl.handle.net/10138/325568>

---

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

JESSI ORPANA

Sirakin kirja

"Pojanpojan" kääntämä varhainen viisausteos

Johdanto

Sirakin kirja on kenties tunnetuin deuterokanoninen eli Vanhan testamentin apokryfikirjoihin kuuluva teos. Sitä pidetään ensimmäisenä juutalaisena aikaamme asti säilyneenä tekstinä, joka on jonkun tietyn henkilön omista nimissään kirjoittama. Sirakin kirja on kirjoitettu alun perin hepreaksi ja käännetty sittemmin kreikaksi ja ilmeisesti sen kautta syyriaksi ja latinaksi. Teos tunnetaan erikielisissä traditioissa neljällä nimellä: Jeesuksen, Sirakin pojanpojan, viisaus (Septuagintan ja syyrialaisen käännöksen mukaan), Ecclesiasticus (latinankielisen Vulgatan mukaan), Ben Siran kirja (hepreankielisessä rabbiinisessa kirjallisuudessa) ja Sirakin kirja. Nimitys Sirakin kirja juontaa juurensa kirjan loppupuolella esiintyvään mainintaan sen kirjoittajasta (Sir. 50:27, 30).¹ Tutkijoiden keskuudessa vallitsee yksimielisyys siitä, että Sirakin kirja on kirjoitettu noin vuonna 180 eaa. (Collins 1997, 23; Harrington 1999, 79; Marttila 2012, 4–5). Yleisesti ajatellaan, että Sirakin kirja olisi kirjoitettu aikansa merkittävimässä juutalaisessa kaupungissa, Jerusalemissa. Oletus perustuu muun muassa kirjassa esiintyvään mainintaan (Sir. 51:23–30), että Ben Sira olisi perustanut oppilaitaan varten koulun Jerusalemiin.

Osia Sirakin kirjasta on säilynyt hepreaksi Qumranin ja Masadan käsikirjoitusfragmenteissa sekä laajemmissa, keskiaikaisissa, Kairon *geni-*

---

¹ Alkuperäisen heprealaisen tekstin kirjoittajasta käytetään hepreankielistä nimeä Ben Sira, mutta kirjaa nimitetään yleensä kreikkalaisen käännöksen mukaan Sirakin kirjaksi.

zasta 1890-luvulla löydettyissä käsikirjoituksissa A–F.² Mutta kokonaan kirja on säilynyt ainoastaan kreikaksi,³ koska se oli osa kristittyjen välittämää Septuagintan kirjakokoelmaa. Käsikirjoituksissa on, lukuisien pienempien erojen lisäksi, laajempia eroja myös eri kielillä säilyneiden käsikirjoitusten sisällä, mitkä ovat johtaneet kreikan- ja hepreankielisen materiaalin luokitteluun useihin toisistaan poikkeaviin versioihin. Kaiken kaikkiaan Sirakin kirja sisältää monimutkaisen tekstihistoriansa vuoksi erittäin suuren määrän tekstikriittisiä ongelmia ja muodostaa siksi poikkeuksellisen suuren haasteen tekstikriitikoille.⁴ Septuagintan kreikankieliset käsikirjoitukset Sirakista edustavat kahta päähaaraa, joista käytetään lyhenteitä G I ja G II. Näiden päähaarojen sisällä on myös paljon eroja eri käsikirjoitusten välillä.

Sirakin kirja on osa varhaista juutalaista viisaukskirjallisuutta. Se on hieman myöhäisempi kuin Sananlaskujen kirja ja Jobin kirja, joita teoksessa käytetään, mutta mahdollisesti Saarnaajan kirjan sekä useiden Qumranin viisauksien aikainen (muun muassa Ymmärtäväisyyden ohje ja Salaisuuksien kirja). Teoksessa on kauttaaltaan läsnä opetuskonteksti, jossa Ben Sira käyttää usein ajalleen tyypillistä ilmausta ”poikani” puhutellessaan oppilastaan, teoksen vastaanottajaa. Esimerkiksi kohdassa Sir. 6:18 Ben Sira puhuttelee kuulijoitaan seuraavasti: ”kuunnelkaa, lapset, isänne opetuksia,” (vrt. Sir. 2:1; 3:12; 6:32; 11:10; 18:15, ks. myös Sir. 3:1 ja 6:23–24). Opetuksen kautta saadun kasvatuksen merkitys on myös huomattava. Ben Sira nostaa sen jopa lain käskyjen noudattamisen rinnalle (18:14): ”Herra armahtaa niitä, jotka ottavat kasvatuksen vastaan ja auliisti noudattavat hänen käskyjään.”

Myös Sirakin kirjan keskeiset teemat ovat tyypillisiä juutalaiselle viisaukskirjallisuudelle. Ben Sira käsittelee teoksessaan esimerkiksi Juma-

² Sirakin kirjaa siteerataan useasti myös Talmudissa ja muissa rabbiinisissa lähteissä ja on epäselvää, miksi sen kopioiminen lopulta keskiajalla tyrehtyi.

³ Pidemmät jaksot, joissa hepreankielinen teksti ei ole säilynyt ovat: 1:1–3:5; 16:27–30:10 (paitsi: 18:32–19:2); 20:5–7, 13, 22–23; 25:8, 13, 17–26:3, 13, 15–17; 27:5–6, 16 (jae on heprealaisissa käsikirjoituksissa väärässä paikassa jakeen 31:2 jäljessä, samoin jae 20:13 jakeen 37:26 jälkeen ja jakeet 20:22–23 jakeen 4:21 jälkeen), 34:1–35:10 ja 38:27–39:14. Kirja on säilynyt kokonaisena myös Vulgatassa, kreikankieliseen Sirakin kirjaan pohjautuvassa latinankielisessä käännöksessä.

⁴ Sirakin kirjan tekstihistoriasta, ks. Rey & Joosten (toim.) 2011. Kirjan hepreaksi säilyneistä osista, ks. Beentjes 1997.

laa, maailman olemassaoloa, ihmisluontoa, ihmisenä elämistä sekä ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita. Kirja voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan (2–23 ja 25–50), joiden kehysjaksoissa käsitellään viisauden ole-musta: luvussa 1 viisauden luomista ennen kaikkea muuta, luvussa 24 on viisauden itseystylytys ja luvussa 51 kerrotaan viisauden tavoittelusta. Tutkijoiden arviot siitä, mitkä aiheet he katsovat Sirakille erityisen keskeisiksi, eroavat hieman toisistaan, mutta esimerkiksi Daniel Harringtonin mukaan Sirakin kirjassa korostuvat seuraavat seitsemän teemaa: Jumalan pelko, ystävyys, kunnia ja häpeä, naiset, oppi vastapareista, kuolevaisuus ja viisaus (Harrington 1999, 82–88).

Heprealaisen viisauskirjallisuuden kehityksessä Sirakin kirjan yhtenä merkittävänä erityispiirteenä on, että siinä, yhdessä aikalaisensa Qumranin käsikirjoitus 4Q185 kanssa, samaistetaan ensimmäisen ker-ran Sananlaskujen kirjan feminiininen personifioitu Viisaus ja Toora. Ben Sira korostaa paljon viisauden/Tooran tavoittelua ja yhdistää siihen kiinteästi Jumalan pelon tarvittavana elämänasenteena. Tooran/viisau-den voi teoksen mukaan saavuttaa jumalaapelkäävä ihminen, joka nou-dattaa Jumalan käskyjä. Seurauksena lainmukaisesta, viisaasta elämästä on hyvä elämä ja pitkä ikä, jotka saavat jatkoa vielä kuoleman jälkeen viisaan, Jumalaa pelkäävän ihmisen hyvänä jälkimaineena sekä tämän jälkeläisten kautta.

Tyylillisesti Sirakin kirja koostuu pääosin samanlaisista jokapäiväi-seen elämään liittyvistä verrattain lyhyistä runollisista viisauksista kuin Sananlaskujen kirja sekä pidemmistä ylistysteemaisista kokonaisuuksis-ta. Lyhyissä jaksoissa esiintyy paljon synonyymistä ja antiteettista paral-lelismia, jonka avulla muodostetaan esimerkiksi sananlaskuja, autuaaksi-julistuksia, varoituksia ja kehotuksia. Pidempiä runollisia ylistysjaksoja Jumalalle ja merkittävälle henkilöille ovat puolestaan esimerkiksi kirjan loppupäähän sijoittuvat esi-isien ylistys ja sitä seuraava ylipappi Simeo-nin ylistys (Sir. 44–50). Näiden pidempien jaksojen muotoilussa näkyy paikoin kreikkalaisen kirjallisuuden vaikutus. Esimerkiksi esi-isien ylis-tys on kirjoitettu niin sanotun *encomiumin* muotoon.⁵ Hellenistisen maailman ja erityisesti stoalaisen filosofian vaikutus näkyy myös muual-la Sirakin kirjassa (esimerkiksi Sir. 6:5–17; 17; 31:12–32:13; 38:1–15;

⁵ *Encomium* on retorinen termi, joka tarkoittaa ylistyspuhetta.

39:12–35). Tämä vaikutus onkin yksi Sirakin kirjan merkittävistä piirteistä ja se johtuu Palestiinan kuulumisesta hellenistiseen kulttuuripiiriin Ben Siran aikakaudella. Sirak kertoo myös itse matkailleensa ulkomailla.⁶ Sirakin kirjassa yhdistellään siis usein toisiinsa paitsi erityyppistä juutalaista viisautta, kuten Sananlaskujen kirja ja Deuteronomium, myös kreikkalaisia aatevirtauksia ja egyptiläisiä lähteitä.

Ben Sira on käyttänyt lähteitään valikoiden ja yleensä tiivistänyt niissä esiintyviä laajempia tekstijaksoja omin sanoin. Hän on käyttänyt kirjassaan hyvin vähän sitaatteja, mutta sitä vastoin alluusioita varhaisempiin traditioihin esiintyy runsaasti. Esimerkiksi kirjoittaessaan ihmisen luomisesta ja ihmisluonnosta Ben Sira käyttää paitsi Genesiksen kahdesta luomiskertomuksesta tuttua kuvastoa myös Jobin, Saarnaajan ja Sananlaskujen kirjojen teemoja. Ben Sira osoittaa siis harvoin olevansa riippuvainen tietyistä tekstistä tai tekstimuodosta, vaan hän muodostaa ja välittää oman tulkintansa mukaisen kokonaiskuvan tuntemiensa eri traditioiden pohjalta.⁷

Sirakin kirjan kreikankielinen käännös

Sirakin kirja käännettiin kreikaksi ilmeisesti noin vuonna 117 eaa. (Collins 1997, 23; Harrington 1999, 79; Marttila 2012, 4–5). Näinkin tarkka ajoitus perustuu kirjan kääntäjän esipuheessaan antamiin tietoihin, jossa hän myös identifioi itsensä alkuperäisen kirjoittajan pojanpojaksi. Sirakin kirjan käännöstyön ajatellaan yleisesti tapahtuneen Egyptissä, ja todennäköisesti aikansa merkittävimmissä oppineiden keskuksessa Aleksandriassa, jossa oli huomattava juutalaisyhteisö. Myös pääosa käännöksen laatimiseen liittyvistä tiedoista perustuu kääntäjän seuraavassa prologissaan esittämiin väittämiin.

⁶ Sirakin kirjan asenteesta muihin kansoihin, ks. Marttila 2012.

⁷ Ihmisen luomiseen liittyvän kuvaston käytöstä Sirakin kirjassa, ks. Orpana 2016. Samanlainen yleiskuva muiden Heprealaisesta raamatusta tuntemiemme traditioiden käytöstä (mm. Genesis, Samuelin kirjat, Kuningasten kirjat, Aikakirjat, Jesajan kirja, kahdentoista ”pienen” profeetan kirjat ja Psalmit) piiriyti myös Society of Biblical Literature Annual Meeting 2017 Bostonissa pidetyssä Sirakin kirjan tekstikritiikkiin keskittyneessä ohjelmayksikössä.

Prologi: Jumalan laissa, profeettakirjoissa ja niiden jälkeisissä kirjoituksissa meille on annettu paljon arvokkaita asioita, ja niiden takia meidän tulee ylistää Israelia kaikesta siitä opista ja viisaudesta, joka sillä on. Ei kuitenkaan riitä, että ne, jotka lukevat näitä kirjoituksia, lisäävät vain omaa tietämystään; uusia tietoja tavoitellessaan heidän tulisi puhumalla ja kirjoittamalla auttaa niitä, joille kirjoitukset eivät aukea. Isoisäni Jeesus, joka jo pitkään oli omistautunut lain, profeettojen ja muiden isiltä perittyjen kirjoitusten lukemiseen ja perehtynyt niihin tarkoin, halusikin antaa viisautta ja kasvatusta koskevaan tietämykseen oman lisänsä, jotta opinhaluiset myös hänen ajatuksiaan tutkistelemalla pääsisivät yhä paremmin selville siitä, mitä lain mukainen elämä on. Pyydän teitä nyt hyväntahtoisesti ja tarkkaavasti tutustumaan tähän kirjoitukseen ja olemaan pitkämielisiä, jos näyttää siltä, että minä ponnisteluistani huolimatta en ole onnistunut kääntämään kaikkia ilmauksia oikealla tavoin. Se, mikä alun perin on kirjoitettu hepreaksi, ei näet ole enää sama, kun se on käännetty toiselle kielelle, eikä näin ole ainoastaan tämän kirjoituksen laita: myös laki, profeetat ja muut pyhät kirjoitukset ovat käännettyinä hyvinkin erilaisia kuin alkuperäisessä asussaan. Kun kuningas Euergeteen⁸ kolmantenkymmenentenäkahdeksantena hallitusvuotena saavuin Egyptiin ja jäin sinne melko pitkäksi aikaa, panin merkille, että opetus oli siellä erinomaista ja minulle tuttua. Niinpä katsoin, että minun tulisi puolestani aikaani ja vaivojani säästämättä kääntää tämä kirja. Työtä tehdessäni valvoin monet yöt ja uurasin parhaan taitoni mukaan, jotta saisin käännökseni valmiiksi ja voisin antaa kirjan myös niiden käyttöön, jotka asuvat vieraassa maassa mutta haluavat saada opetusta ja ovat valmiit elämään lain mukaan.

Historiallisten viittausten lisäksi Sirakin kirjan prologi tuo esille käännöstyön haastavuuden sekä työmäärässä että alkuperäisen teoksen ajatuksien välittämisessä. Kääntäjä antaa myös ymmärtää, että nämä käännöstyöhön liittyvät hankaluudet tekstin merkityksen välittämisessä ovat jo yleisesti tiedossa aiemmin käännettyjen pyhien kirjoitusten vuoksi. Valitettavasti Sirakin kirjan kääntäjän varsinaista käännöstekniikkaa on toistaiseksi tutkittu todella vähän, erityisesti suhteessa kirjan tekstikritiikkiin saamaan painoarvoon (Aitken 2011, 95–97). Harringtonin mukaan Sirakin kirjan käännös on suhteellisen vapaa, koskien sanajärjestystä, sanastoa ja sanojen määrää, verrattuna suurimpaan osaan Septuagintan sisältämisistä kirjoista. Benjamin Wright tarkentaa Harringtonin arviota huomauttamalla, että itse Sirakin kirjan käännöksen kreikka on täysin

⁸ Kyseessä on Ptolemaios VIII Euergetes II, joka hallitsi Egyptiä 170–164 ja 145–116 eaa.

erilaista ja merkittävästi huonompaa kuin prologin kreikka, jonka voidaan arvioida johtuvan nimenomaan käännöstyön vaativuudesta ja yri-tyksestä välittää Ben Siran tekstin sanoma mahdollisimman lähellä sen alkuperäistä runollista muotoa. Sirakin kirjan käänнос on Wrightin mukaan vapaampaa kuin Pentateukin kirjojen, muttei lähelläkään Sanan-laskujen kirjan käännöksestä käytettyä tyylillistä vapautta.⁹ Wrightin huomio prologin ja muun kirjan suhteesta on siinä mielessä merkittävä, että sitä voidaan käyttää apuna arvioitaessa, ovatko kreikankieliset jak-sot, jotka puuttuvat hepreasta, olleet osa käännettävää tekstiä vai kään-täjän itsensä laatimia lisäyksiä. Prologin perusteella voidaan nimittäin olettaa, että kääntäjä kirjoitti paljon parempaa kreikkaa laatiessaan teks-tin itse kuin kääntäessään sitä hepreasta.

Kääntäjän prologi on tärkeä myös keskustelussa juutalaisesta kaa-nonista Toisen temppelein ajan lopulla. Suurimmassa osassa samalta ajal-ta peräisin olevaa kirjallisuutta juutalaisten pyhät kirjoitukset jaetaan kahteen osaan: laki ja profeetat (muun muassa Qumranin tekstit, Uusi testamentti ja historioitsija Flavius Josefus). Sirakin kirjan kääntäjä pu-huu näiden kahden arvovaltaisten traditioiden luokan lisäksi kuitenkin myös muista kirjoituksista. Tämän maininnan merkityksestä käydään tutkimuksessa kiivasta keskustelua. Osa tutkijoista pitää mainintaa osoi-tuksena nykyisen Heprealaisen raamatun kolmannesta osiosta, kirloi-tuksista, kun taas toiset väittävät epämääräisen maininnan sisältävän kaikki tuona aikana tunnetut merkittävät juutalaiset tekstit, joista osa ei päätynyt kaanoniin. Näiden tutkijoiden mukaan viittaus ei siis merkitse pyhien kirjoitusten kolmijakoa vaan sen katsotaan kertovan yleisesti tunnustettujen pyhien kirjoitusten, lain ja profeettojen, ohella olleen olemassa myös muita merkittäviä teoksia, joihin kääntäjä selvästi laskee myös isoisänsä teoksen.

Kreikankielisen version erityisarvo on, prologin lisäksi, siinä, että useita keskeisiä tekstikohtia on säilynyt ainoastaan kreikaksi. Esimerkik-si luvussa 17 puhutaan luomisesta ja Israelin valinnasta ja siinä näkyy

⁹ Wright 1989, 112–116. Wright (2015, 414–415) kiinnittää huomiota myös siihen, että heprean idiomeja on usein käännetty kreikaksi sanatarkasti, jolloin hepreaa osaamaton lukija ei olisi ymmärtänyt tekstin sanomaa. James Aitken (2011, 95–126) puolestaan pitää käännöstyylillä hieman vapaampana kuin Wright.

stoalaisuuden vaikutusta,¹⁰ ja luvussa 24 esiintyy selvimmin edellä mainittu viisauden ja Tooran samaistaminen sekä mahdollisesti vaikutteita egyptiläisestä kirjallisuudesta. Näiden jaksojen kohdalla ei voida tietää, miten tarkasti säilynyt kreikkalainen teksti seuraa kirjan heprealaisia versioita, mutta molemmilla kielillä säilyneiden eri käsikirjoitusten vertailu osoittaa mielenkiintoisia eroavaisuuksia Sirakin kirjan eri versioiden välillä.

Käsikirjoitusten säilymisestä ja kopioinnista johtuvien pienempien virheiden lisäksi versioiden tarkastelu paljastaa myös joitakin laajempia eroja. Yksi merkittävä heprean- ja kreikankielisten Sirakin kirjojen välinen eroavaisuus on, että kaikki kreikankieliset käsikirjoitukset osoittavat kahden laajan tekstijakson (30:25–33:13a ja 33:13b–36:16a) paikkojen vaihtuneen jossain vaiheessa, mitä todennäköisimmin hepreankielisessä versiossa. Versiot ovat myös hieman erimittaisia ja sisältävät toisiinsa nähden vaihtelevasti pidempiä ja lyhyempiä tekstijaksoja. Esimerkiksi jakso Sir. 30:11–33:18 on huomattavasti lyhyempi kreikankielisissä käsikirjoituksissa kuin heprealaisissa. Tutkijoiden arviot tällaisten kohtien alkuperäisemmästä tekstistä vaihtelevat, mutta selkeä esimerkki laajasta lisäyksestä on ainoastaan hepreankielisessä käsikirjoitus B:ssä kohdassa Sir. 51:12 säilynyt pitkä ylistyshymni, joka puuttuu kaikista muista Sirakin kirjan säilyneistä versioista.

Vaikka suurin osa tekstien eroavaisuuksista on sellaisia, että niitä on lähes mahdoton ajoittaa tai paikantaa, on olemassa joitakin yksittäisiä tapauksia, joissa Sirakin kirjan kääntäjä on ilmeisesti tietoisesti muokannut pohjatekstin sanomaa toiseen suuntaan. Yksi esimerkki tällaisesta muokkauksesta on Sir. 51:13–28 esiintyvä, viisauden tavoittelusta kertova, hymni.¹¹ Hepreankielisen hymnin kuvasto on paikoin hyvin eroottista ja lähellä Laulujen laulussa käytettyä lyriikkaa. Viisaus kuvataan himoittavana naisena, jota kannattaa tavoitella. Kääntäjä on korvannut tämän ”lihallisen” eroottisen kuvaston ja muokannut hymnin tekstiä kauttaaltaan puhumaan sielun kumppanuudesta ja henkisestä yhteydestä eroottisen himon sijaan (Ks. Collins 1997, 53–54).

¹⁰ Marko Marttila on tutkimuksessaan analysoinut luvun 17 yksityiskohtaisesti, ks. Marttila 2012, 42–79.

¹¹ Tämä hymni on löytynyt myös Qumranin psalmikäärössä 11QP^s, joka vahvistaa sen hepreankielisen kirjoitusasun olevan Sirakin kirjan hepreankielisen version kaltainen.

Sirakin kirjan varhainen reseptio ja vaikutushistoria

Kuten Sirakin kirjan kääntäjä itse prologissaan kertoo, hänen käännöksensä on jo osa teoksen reseptiota. Reseptiossa teosta paitsi lainataan, sitä myös aina tulkitaan uudelleen, kuten kääntäjäkin huomauttaa. Kuten edellä on jo mainittu, Sirakin kirjaa käytetään kohtalaisen paljon Talmudissa ja muussa rabbiinisessa kirjallisuudessa. Sirakin kirjan kristillinen reseptio puolestaan alkaa jo Uudessa testamentissa, jossa Matteuksen evankeliumissa ja Jaakobin kirjeessä on havaittu vaikutteita Sirakin kirjasta. Rabbien aikalaiset, kirkkoisät, olivat myös kiinnostuneita Sirakin kirjasta ja sitä ovat käyttäneet teksteissään muun muassa Klemens Aleksandrialainen, Origenes, Hieronymus ja Augustinus.

Osana apokryfikirjoja Sirakin kirja on edelleen osa kristillisten kirkkojen perimätietoa ja sen käyttö on luonnollisesti runsainta katolisessa kirkossa, jossa apokryfikirjojen asema on säilynyt merkittävänä. Katolisessa kirkossa se on Viisauden kirjan ohella eniten liturgiassa käytetty apokryfikirja. Ortodoksisessa kirkossa Sirakin kirjan käyttö on vähäisempää, mutta osia esi-isien ylistyksestä, jakeet 44:1–15, sisältyy liturgisten lukukappaleiden joukkoon. Protestanttisissa kirkkoissa Sirakin kirjan asema vaihtelee, koska se muiden apokryfikirjojen mukana joutui reformaatioissa pyhien kirjojen kaanonin ulkopuolelle. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon evankeliumikirjassa jakeita Sirakin kirjasta on kelpuutettu vaihtoehtoisiksi lukukappaleiksi kahdelle pyhäpäivälle: jakeet 45:15–20 pyhän Henrikin muistopäivänä ja jakeet 15:5–6 kolmantena joulupäivänä. Huolimatta Sirakin kirjan heprealaisten käsikirjoitusten löytymisestä Kairon *genizasta*, Qumranin luolista ja Masadalta, Sirakin kirjan käännökset eri kielisiä Raamatun laitoksia varten laaditaan pelkästään kreikankielisen tekstin pohjalta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tilaama Sirakin kirjan suomennos vuodelta 2005 on siinä mielessä poikkeuksellinen, että sekä kreikankielinen että hepreankielinen versio käännettiin erikseen. Tästä huolimatta kirkolliskokous päätti, että osana Raamatun painoksia olevissa liitteissä Sirakin kirjasta painetaan edelleen vain kreikan kielestä tehty käännös.

Sirakin kirja on ansaitusti saanut arvostusta kautta aikojen tärkeänä viisaustekstinä, mutta sen suhtautumisesta naiseen on muodostunut var-

sin yksipuolinen ja negatiivinen kuva. Erityisesti Sir. 25:24, ”Naisesta on synnin alku, ja hänen tähtensä me kaikki kuolemmme”, on saanut erityisen painoarvon arvioitaessa Ben Siran näkemystä naisista. Osa Sirakin kirjan naisia koskevista lausumista onkin huomattavan negatiivisia. On kuitenkin muistettava, että Sirakin kirjalle on ominaista vastaparien käyttö ja se näkyy myös kirjan naisia käsittelevissä kohdissa. Ben Siran mukaan esimerkiksi miehen onni on hyvä vaimo ja epäonni puolestaan huono vaimo. Sirakin kirjassa korostuukin perhe-elämän merkitys ja hyvän vaimon tärkeä asema siinä, kun taas avioliiton ulkopuoliset naiset muodostavat uhan tälle idyllille. Myös viisauden kuvaaminen tavoiteltavana naishahmona antaa positiivisen kuvan tavoittelun arvoisista naisista. Sirakin kirjasta löytyy myös luvusta 26 hyvän vaimon ylistys. Monesti on kuitenkin kiinnitetty enemmän huomiota siihen, että samassa ylistyksessä puhutaan vastakohtana myös kelvottomasta vaimosta. Jakeet 26:6–12, joissa kelvottomasta vaimosta puhutaan, eivät kuitenkaan sisälly säilyneisiin hepreankielisiin Sirakin kirjan versioihin. Tämä viittaa siihen, että negatiivista kuvaa naisista korostettiin jossain myöhemmässä vaiheessa, eivätkä kaikki sellaiset kohdat sisältyneet alkuperäiseen Sirakin kirjaan. Tämäkin tapaus osoittaa sen, kuinka arveluttavaa on irrottaa yksittäisiä jakeita kontekstistaan ja tulkita niitä irrallaan tekstikriittisestä ja kirjoittajan näkemysten kokonaisvaltaisesta tarkastelusta.

Lopuksi

Sirakin kirja on siis merkittävä, monisyinen juutalainen viisausteos. Se on tärkeä osa keskusteltaessa myöhäisen Toisen tempppelin ajan juutalaisuudesta, siinä vaikuttaneista aatevirtauksista ja suhtautumisesta muuhun hellenistiseen maailmaan. Ben Sira ottaa myös kirjassaan osaa oman aikansa keskeisiin viisaiden välisiin keskustelunaiheisiin, kuten Jumalan valinta, predestinaation ja vapaan tahdon suhde sekä viisauden ja Tooran keskinäinen suhde ja riittävyys suhteessa Tooran ulkopuoliseen ilmoitukseen. Sirakin kirjan tutkimus on monilta osin vasta käynnistymässä, eikä sen tekstikriittisiäkään ongelmia ole vielä saatu ratkaistua. Yksi tällainen osa-alue on Sirakin kirjan kreikankielisen käännöksen tarkempi tarkastelu käännöstekniikan osalta ja runokielen vaikutuksen

laajempi huomioiminen tällä saralla. Ainoana kokonaan säilyneenä versiona Sirakin kirjasta Septuagintan versio on korvaamaton lähde tämän viisaustekstin tutkimiseksi ja ymmärtämiseksi.

Lisälukemista

Aitken, James K.

2011 ”The Literary Attainment of the Translator of Greek Sirach.” *The Texts and Versions of the Book of Ben Sira: Transmission and Interpretation*. Toim. Jean-Sébastien Rey & Jan Joosten. Supplements to the Journal for the Study of Judaism 150. Leiden: Brill, 95–126.

Beentjes, Pancratius C. (toim.)

1997 *The Book of Ben Sira in Modern Research: Proceedings of the First International Ben Sira Conference 28–31 July 1996 Soesterberg, Netherlands*. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 255. Berlin: De Gruyter.

Collins, John J.

1997 *Jewish Wisdom in the Hellenistic Age*. Edinburgh: T&T Clark.

Harrington, Daniel J.

1999 *Invitation to the Apocrypha*. Grand Rapids: Eerdmans.

2005 *Jesus Ben Sira of Jerusalem: A Biblical Guide to Living Wisely*. Collegeville: Liturgical Press.

Orpana, Jessi

2016 ”Transmission and Reinterpretation of Scriptural Imagery and Traditions on the Creation of Humanity in the Book of Ben Sira.” *Henoch* 38, 4–14.

Rey, Jean-Sébastien & Jan Joosten (toim.)

2011 *The Texts and Versions of the Book of Ben Sira: Transmission and Interpretation*. Supplements to the Journal for the Study of Judaism 150. Leiden: Brill.

Sirakin kirja

2005 *Sirakin kirja heprealaisen ja kreikkalaisen tekstin mukaan: Käännösehdotus*. Apokryfikirjojen käännöskomitea. Helsinki: Kirkon keskusrahasto.

Wright, Benjamin G.

1989 *No Small Difference: Sirach's Relationship to Its Hebrew Parent Text*. Septuagint and Cognate Studies 26. Atlanta: Scholars Press.

2015 ”Sirach (Ecclesiasticus)”. *The T & T Clark Companion to the Septuagint*. Toim. James K. Aitken. London: Bloomsbury, 410–424.